

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM HIVATÁSA*

II.

ÍRTA VÉGH GYULA

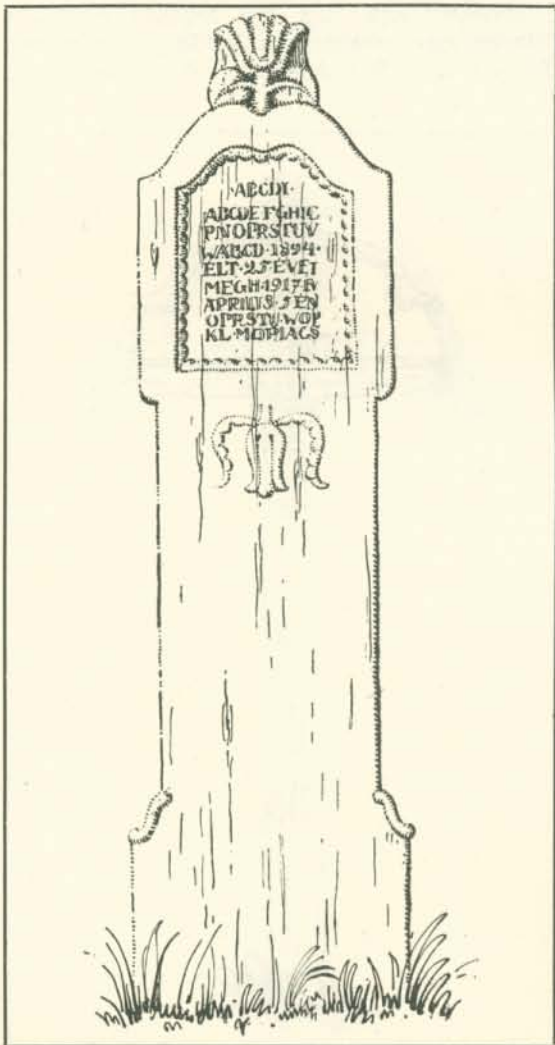
sináljunk a kor igényeinek megfelelő múzeumot! De milyen legyen hát az a „megfelelő“ múzeum? Hogy erre a kérdésre feleletet adhassunk, mindenekelőtt azzal kell tisztába jönnünk, hogy kinek érdekeit szolgálja, vagyis kinek igényeit van hivatva kielégíteni a múzeum? A válasz aligha lehet más, mint az, hogy az iparművészeti, úgy mint minden más komoly múzeum, legelső sorban a szakemberek érdekében áll fenn, legyenek azok akár tanulók, tervezők, iparosok, akár szaktudósok

akár pedig gyűjtők és amatőrök, egy szóval mindazok, akik a múzeumban összpontosított szakmákkal akár hivatásból, akár kedvtelésből, de behatóan és szakszerűleg foglalkoznak.

Ezekkel szemben a laikus közönség széles rétegei, a múzeumba esetlegesen betévedt kíváncsiak még ha örömeiket lelik is a múzeumok megtekintésében, nem fognak abból számottevő ismeret- vagy izlésgyarapodást meríthetni még akkor sem, ha a múzeum berendezése éppen a laikus közönség színvonalához és kívánalmaihoz alkalmazkodnék és az ily koncessziók árán növelné a látogatók számát. Ha lehetséges volna statisztikai adatokat szerezni arról, hogy a múzeumok kulturális haszna hogyan aránylik a látogatók számához, kétségtelenül az tűnnék ki, hogy a látogatók túlnyomó többségére a múzeumból háramló haszon korántsem áll arányban a múzeumok létesítésére, fenntartására és gyarapítására fordított áldozatokkal; ellenben a múzeum ismeret- és izlésfejlesztő hatása éppen a kevés, de hozzáértő szakember újtján származik át az életbe, tehát közvetve a nagyközönségre is.

Ezt a közvetett hatást azonban nem szabad lekicsinyelnünk. Lehetetlen elképzelni, hogy a kereskedő, a pap, a hivatalnok, ha néha napján megfordul is a múzeumban, itt elegendő tájékozást szerezzen magának arra, hogy a jót a rossztól, az izlést az izléstelenítől megkülönböztetni képes legyen. Még a legműveltebbek közül is akad akárhány, aki bizonyos műtörténeli és esztétikai elméletek ismerete mellett sem rendelkezik a művészi meglátásnak, az izlésnek elemei fölött. Épp így tisztában kell lennünk azzal is, hogy a nép, a parasztság lelkében a múzeumban látottak csak tarka káoszokként reflektálódnak és nem ébreszthetnek életre semmiféle alkotóképességet — szerencsére, mert rettenetes volna az eredmény, mely a meg nem értett, heterogén elemekből összetákolódnék a keze

* A M. Iparművészet 4. számában e cím alatt közölt első cikkemre hivatott helyről jött nagyon figyelemreméltó megjegyzésekre nem kívánok itt egyenként válaszolni, mert hiszen a cikkem kritikáiban körvonalozott kívánalmakat magam is ismerem és elvben jórészt osztom is; a kívánalmak megvalósítását hátráltató, sajnos, nagyon sokféle akadályokat pedig nem ismertetni, hanem elhárítani kell. Ott pedig, ahol talán más nézetet vagyok mint a t. cikkírók, nem polemizál, hanem a remélhető eredmények fogják eldönteni, hogy kinek volt igazja? V. Gy.

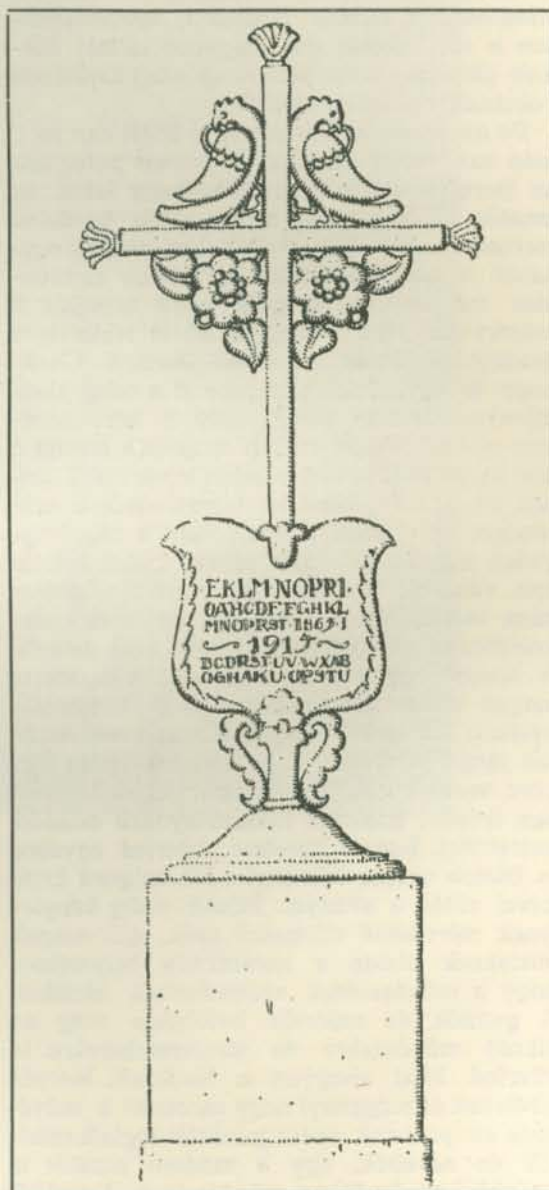
alatt. A népművészet, a nemzeti művészet tehát nem innen, nem a tömegekből indulhat ki, hanem ma is, mint mindenkor, csakis a kevesektől, a hivatottaktól, a művészekről és ezek nyomán a helyhez kötött, erős hagyományokból.

Az alkotásra hivatott igazi tehetségek tulajdonképpen gyámolításra nem szorulnak. Ők maguk választják útjokat és néha csak káros, ha túlságosan megkönnyítjük nekik az önképzés termékeny fáradságát. Legfeljebb azt az anyagot, azt a szellemi gyámolítást, azt a leszűrt tanulságot kell rendelkezésükre bocsátanunk, melyből a régi mesterek munkájának technikáját, stílusát, kiválóságát megismerni és megbecsülni tanulják. A múzeum itt csak kútforrás, mint a könyvtár, melyből az író tudásának, esetleg inspirációjának is alapját meríti.

Az iparművészetnél azonban — mint hajdan a szépművészetnél is — művészet és mesterség együtt jár, sőt még fokozottabb mértékben, mint a festészetnél vagy a szobrászatnál, mert itt a művészet a mesterségnek, a technikának alapos ismeretét feltételezi. Itt a rátermett, mesterségét szerető és hozzáértő kézimunkás legalább is olyan fontos, mint a tervező iparművész, sőt ennél fontosabb, mert magábanvéve is teremthet fejlett, magas színvonalon álló iparművészetet, holott amaz, a tervező, nem sokra menne a tervek kiviteléhez értő munkáskezek nélkül. A régi idők iparművészeti remekei jórészt névtelen mesterek alkotásai, vagy csak az újkor tudományos kutatása emelte az egyszerű munkások neveit a művészek sorába. A remekelés azonban, mi tagadás benne, ma már oly ritkaság, mint amilyen önként értető volt a jó hírnévükre kényes céhek idején. A kéziipar mesterei is ritkábbak lettek az egyoldalúan képzett, mechanikusan dolgozó munkások között. Sajnos, erősen meglazult, sőt jórészt el is enyészett a kapocs, mely hajdan nemcsak egyes városok, egyes vidékek, de egész országok, egész világrészünk szakmabeli mestereit összefűzte s mely éppen a szakma érdekében garantálni igyekezett a jó, derekas munkát, kvalitásban igyekezővén fölülmúlni a versenyzőket és kizárván a maga köréből mindazokat, akik a munka jelességének árthattak. Ma a szakmabeli szervezkedés egészen más, tisztán üzleti vagy éppen politikai alapon történik. A mesterség többé-kevésbé ki van szolgáltatva a szabad versenynek, melyben a jó munka csak nehezen állhat meg a gyorsan és olcsón dolgozó, reklámon élő, selejtes tömegprodukciónal szemben. Modern életünk gyorsított folyama pedig az ízlés gyors változásának, sokféleségének, a felületességnek és az ízléstelenségnek kedvez.

Ily körülmények között nagy feladat vár mindazon intézményekre, melyek a tömegekből kiváló

mesteremberek képzését előmozdítani törekszenek, még pedig úgy, hogy az ily munkások a saját erejükből, egészséges üzleti alapon megtalálhassák hasznukat, nem pedig mesterséges segítséggel. A múzeum itt természetesen, mint vásárló, nem is jöhet tekintetbe, mert hiszen tisztán állami vásárlásokkal művészetet vagy éppen valamely iparágat fenntartani nem lehet. A múzeum legfőbb erkölcsileg jutalmazhatja a helyesnek ismert törekvéseket azzal, hogy a legjobbat a gyűjteménybe való felvételre méltónak találja. Ellenben használhat a munkásoknak azáltal, hogy jó mintákat és felvilágosításokat adhat nekik, oktathatja az elméletileg nem képzetteket és alkalmilag közvetítheti a mesterek és a vásárló közönség közötti összeköttetést.

Tóth Gyula: Síremlék
öntött vasból.

J. Tóth: Gusselernes Grab-
kreuz.

Ami különösen a felhasználható mintákat illeti, nagyon kívánatos volna, hogy úgy a szakiskolák, mint az iparosok és vállalkozók minél többet vegyék igénybe a múzeumban felhalmozott óriási anyagot. Magától érthető, hogy a múzeumnak a maga részéről is keresni kell a művészekkel és mesterekkel, a tanulókkal és munkásokkal való szorosabb kapcsolatot, mert elsősorban csakis ezek útján gyakorolhat jótékony befolyást a modern iparművészet szerves fejlődésére és irányítására. Ezzel kapcsolatosan meg kell emlékeznünk a munkásképzés másik nélkülözhetetlen eszközéről: kísérleti állomásokról, műhelyekről is, hol a gyakorlati ismeretek elsajátíthatók és új eljárások meghonosításának lehetősége is adva van. Az ily műhelyek és kísérleti állomások a külföld példájára legcélszerűbben a szakiskolák és a nagyobb állami üzemek (államnyomda, pénzverde stb.) keretében volnának rendszeresíthetők.

De az alkotó szakmunkáson kívül van még más szakember is, kinek közvetett befolyása az iparművészetre igen jelentékeny lehet: az amatőr. Ő helyettesíti a régi idők fejedelmi mecenását, az előkelő ízlésben vezető egyházat, a municípiumokat. Igaz, hogy az utóbbiak ma is kötelességeik közé sorolják a műpártolást; igaz, hogy az állam tekintélyes összegeket fordít a művásárlásokra. Csak-hogy az egyéni ízlés helyébe itt a rideg hivatalos műpártolás lépett, mely a bürokratizmus nehézsége mellett magában hordja a kor fogyatkozásainak minden ismérvét. Ellenben az amatőr kicsiben ugyanannak a szerencsés helyzetnek örvend, mint a régi, független műpártoló: saját egyéni ízlése szerint épít, vásárol, berendezkedik, szabad elhatározása szerint, semmi más szemponttól sem korlátozva válogathatja ki, ami neki tetszik. A komoly gyűjtők és amatőrök világszerte magas színvonalra tudják emelni gyűjteményeiket. Az igazi műértőt, ki a szépnak szenteli magát s abban él, az ízlésnek egész légköre veszi körül. Nem csupán az őt különösen érdeklő szakmát tanulmányozza odaadó szeretettel, hanem figyelme kiterjed egyébre is. Biztos szeme felismeri a jót, szigorú kritikával elítéli a silányat. Ítéletét pedig kénytelenek mérvadóul elfogadni azok, akik maguk nincsenek abban a szerencsés helyzetben, hogy a művészetnek szentelhetnék idejüket. A gyűjtők és műértők befolyása még az alkotó művészekre és mesteremberekre is kiterjed. Mint ahogyan a Mediciek, Mátyás királyunk és megannyi nagy mecenás a művészek és iparosok egész gárdáját foglalkoztatták és nevelték, úgy a modern amatőr is legjobb kenyéradója a művészetnek. A gyűjtő, ha mindjárt csak régi anyagot gyűjt is, min-

denkor kénytelen a modern művészeteket is igénybe venni. A gyűjtemény méltó elhelyezést kíván: házat kell számára építeni, mely nem egyszer monumentális feladatok elé állítja az építészt, a szobrászt, a festőt, az iparművészt. A régi bútor javításra, kiegészítésre vár, a képnek keret, a keretnek megfelelő háttér kell; a könyveknek könyvtár, a lakás, a bútorzat, a berendezés minden legapróbb részletére kiterjed az amatőr figyelme.

Itt van tehát a pont, hol az amatőr jótékony befolyása a modern iparművészetre is érezhetővé válik. Az amatőrök számának és hozzáértésének emelkedésével az ízlés általános színvonala is emelkedik. Hogy pedig a műértők száma és tekintélye világszerte gyarapodott, abban nem csekély része van a múzeumoknak, melyekkel az amatőrök mindenütt szoros kapcsolatban állanak. Éppen a jól szervezett, magas színvonalon álló múzeumok körül csoportosulnak a legválogatottabb magángyűjtemények.

Az élénk kölcsönhatás, mely a múzeumok és az amatőrök között fennáll, a múzeumokra nézve is sok előnnyel jár. Így — hogy csak egyet említsek — a múzeumok gyűjteményeinek nagy része az ily amatőrök ajándékozásából, hagyatékából kerül ki. A legtöbben hazafias kötelességüknek ismerik, hogy kincseiket részben vagy egészben a hazájuknak juttassák és ilyképp megóvják magángyűjtemények sorsától, a felosztástól. A múzeumokra nézve pedig ez végtelenül fontos, kivált most, amidőn a műkincsek forgalmi értékének örületes emelkedése mellett a múzeumok már alig jutnak abba a helyzetbe, hogy gyűjteményeiket számottevő vásárlások útján gyarapíthassák. Az államra nehezedő súlyos terhek mellett mindinkább a társadalomra hárul a múzeumok fenntartásának kötelezettsége és pedig annál nagyobb mértékben, minél több feladat vár más téren az államra. Amerikában úgyszólván csakis a magánadakozás tartja fenn a múzeumokat.

Távol áll tőlem, hogy a művészet és az ízlés propagálására rendelt intézményeknek — az iskolának, a társulatoknak, az irodalmi termékeknek, a kiállításoknak stb. — hasznát és jótékony hatását kétségbe vonnám. Sőt inkább bizonyos tekintetben mindezeknek közvetlen befolyását modern iparművészetünkre fontosabbnak tartom a múzeuménál.

Egy későbbi alkalommal mindezekre a kérdésekre visszatérek. Most azonban csakis a múzeum tulajdonképpen rendeltetését igyekeztem körvonalozni s azt hiszem, hogy a mondottak alapján annyit megállapíthatunk, hogy a feladata magaslatán álló múzeumnak olyannak kell lennie, hogy ott a szakember minden téren lehetőleg sokoldalú, kimerítő és megbízható felvilágosításra találjon.

166

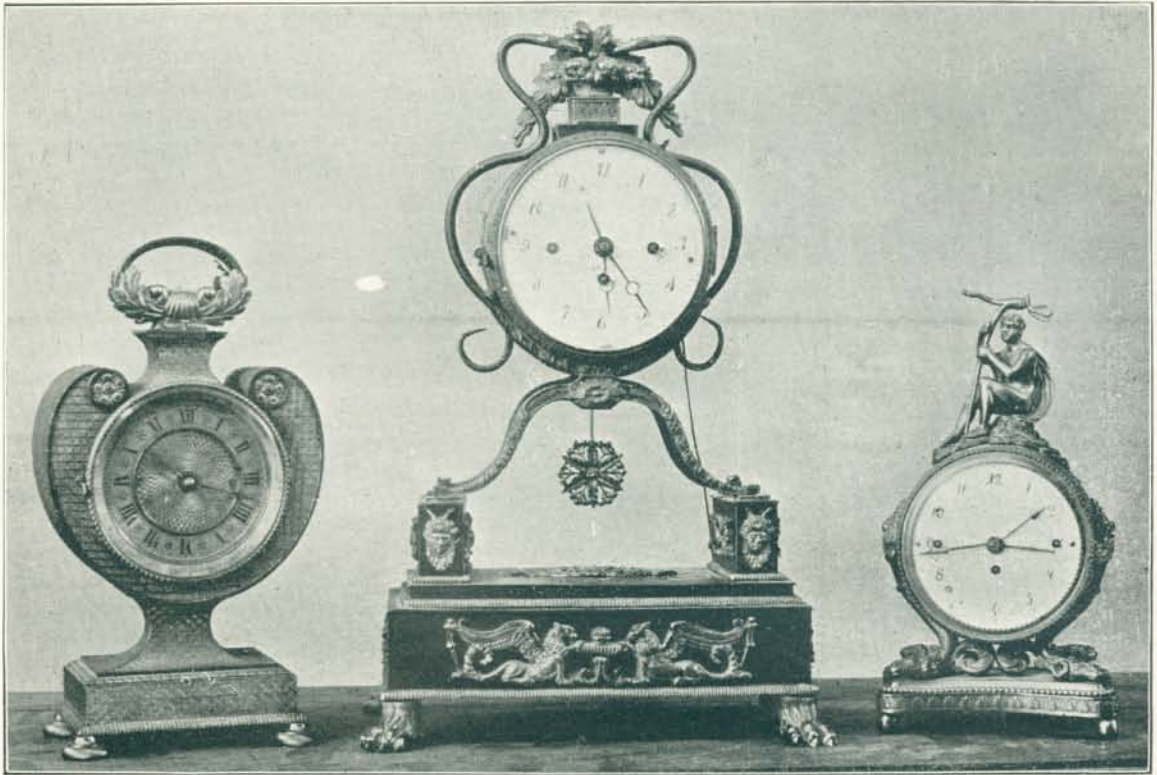
165. Porcellánszoborcsoport, festett díszítés nélkül. Bécs, 1755. tájáról, kék leggyel. Ezen és a következő hét lapon ábrázolt műtárgyak az O. M. Iparművészeti Múzeum által megvásárolt Sigerus-féle gyűjteményből valók.

Magyar Iparművészet.

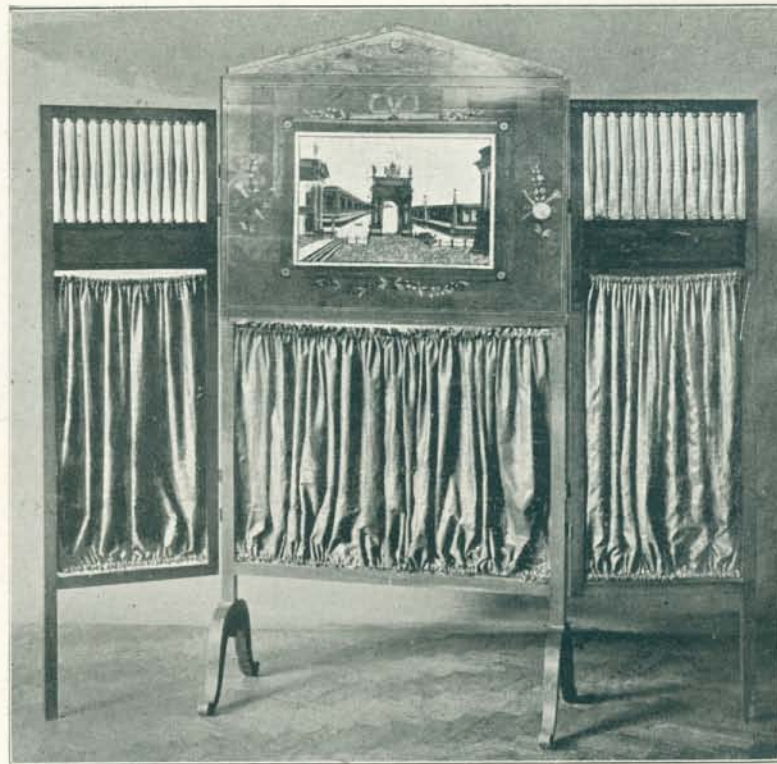
166. Porzellangruppe, unbemalt. Wien, um 1755. Blau-marke. Die hier und auf den folgenden 7 Seiten abgebildeten Kunstgegenstände gehören der von dem Ung. Kunstgewerbemuseum angekauften Sigerus-Sammlung an.

223

2

167

168

224 167—168. Empire-órák bronzból és intarziás ellenző.

167-168. Empire-Uhren in Bronze und Ofenschirm mit Intarsien.

169

170

169. Ú. n. kagylós ülőbutor. Nagyszebeni munka. XVIII. század második fele. — 170. Láda, diófával burkolt, ónberakással. Erdélyi szász munka, 1713-as évszámmal jelezve.

169. Sogen. Muschelgarnitur. Nagyszebener Arbeit. Zweite Hälfte des XVIII. Jahrhunderts. — 170. Truhe mit Nussholz furniert und Zinnintarsien. Siebenbürgisch-sächsische Arbeit mit Jahreszahl 1713.

171

226

171. Írószekrény, diófával burkolt. Erdélyi szász munka. XVIII. század első fele.

171. Sekretär mit Nussholz furniert. Siebenbürgisch-sächsische Arbeit. Erste Hälfte des XVIII. Jahrhunderts.

172

172. Írószekrény, diófával burkolt és jávorfával berakott.
Nagyszebeni munka. XVIII. század második fele.

172. Sekretär mit Nussholz furniert und Ahornintarsien.
Nagyszebener Arbeit. Zweite Hälfte des XVIII. Jahrh.

227

173

174

175

176

177

178

176. Rodusi, ú. n. félfajansz-tálak. XVII.—XVIII. sz.-i. — 177. Két XVIII. sz.-i habán-korsó és egy 1679-es évszámmal jelzett kupa, ettől jobbra XVIII. sz.-i szász korsó. — 178. Kékmázás cseréptányér sgraffito módra készült díszítéssel. Erdélyi szász munka.

176. Rodenser, sogen. Halbfayence-Schüsseln. XVII.—XVIII. Jahrh. — 177. Zwei Habaner Krüge des XVIII. Jahrh. und ein Humpen mit Jahreszahl 1679, rechts von diesem sächsischer Krug, XVIII. Jahrh. — 178. Tonteller, blauglasirt, mit sogen. Sgraffitodekor. Siebenb.-sächs. Arbeit.

179

179. Fedeles serleg kétrétegű üvegből, aranyozással díszítve, 1820 tájáról. — 180. Miniatur, elefántsontra festve, aranyozott fakeretben: II. József császár. Osztrák, XVIII. sz. — 181. Miniatur, elefántsontra festve, sárgaréz keretben. Osztrák, XIX. sz. eleje.

180

181

179. Deckelpokal, Glas, weiss überfangen mit Golddekor. Um 1820. — 180. Miniatur auf Elfenbein gemalt in vergoldetem Holzrahmen: Kaiser Josef II. Österreichische Arbeit, XVIII. Jahrhundert. — 181. Miniatur auf Elfenbein gemalt in Messingrahmen. Österreich. Arbeit, XIX. Jahrh.